

Rosenkrantz og Guildenstern i Hørsholm

Hørsholms smukke kirkegård er et ret nyt anlæg fra forrige århundrede. Midt på kirkegården finder man maleren Emil Jens Adolf Jerichaus grav. Han blev født 1890 som søn af maleren Holger Jerichau, og han døde i 1916 i Paris. På den unge Jerichaus grav, hvor han hviler sammen med faderen, anbragte familien Jerichau i 1925 et antikt relief, som må overraske den besøgende, der ikke i fri luft i Danmark er forvænt med at se oldtidsskulptur (fig. 1).

Det er nu ikke længere den antike original, der er på graven, men en kunststensafstøbning. Originalen er i 1987 indgået i Ny Carlsberg Glyptoteks samling. Grunden hertil er, at relieffet siden 1925 var blevet dækket af mos og alger og yderligere under langsom nedbrydning af det danske klima. Glyptoteket foreslog derfor slægten Jerichau at redde relieffet, mens det endnu var muligt.

Når Jerichauslægten i 1925 kunne udsmykke graven med et antikt relief, skyldes det den omstændighed, at Emil Jerichau var barnebarn af billedhuggeren J. A. Jerichau, der under sit ophold i Rom samlede en række antike skulpturer.

I 1884, året efter J. A. Jerichaus død, blev samlingen solgt ved auktion på Charlottenborg. Slægten Jerichau har øjensynligt købt relieffet tilbage. I *Fortegnelse over afdøde Professor Jerichau fra Rom nu hidførte betydelige Samling af Antike Skulpturer i Marmor etc. der bortsælges ved Auction i Heibergsgade Nr. 9 – Indgang fra Charlottenborgs inderste Gaard ved Udstillingsbygningen, Mandag den 5. Mai 1884 og eventuelt følgende Dag, Form. kl. 10* – er relieffet nr. 237, og det har betegnelsen »Sarcophag – Fragmenter med Relief-Fremstilling«.

Katalogteksten fortsætter: »en Kvinde, siddende paa en Klippe med Armene i Skjødten og med Hovedet hvilende i venstre Haand. Bagved hende, samtalende, en ung Mand, og foran hende, samtalende, en anden ung Mand med udstrakt højre Arm. Sjelden Fremstilling. Endestykke«.

Relieffet har ikke været meget omtalt i litteraturen. I *Traps Danmark*, 5. udgave, Frederiksborg Amt 1953, s. 140 er relieffet omtalt »malerne Holger Jerichau, død 1900 (på graven originalt græsk relief, Pythia i Delfi) og J. A. Jerichau, død 1916«.

I Troels Andersens bog om Jens Adolf Jerichau fra 1983 er gravstedet afbildet s. 173 med en billedtekst, der lyder »Jerichaus gravsten på Hørsholm Kirkegaard. Det klassiske relief, som Jerichaus far havde hjembragt fra en rejse, viser Seneca foran Agrippina. Stenen

Fig. 1. Relief på J. A. Jerichau og Holger Jerichaus grav i Hørsholm. Fotograferet 1959.

bærer et citat af Seneca: »Letttest når sjælene den himmelske vej/ved hurtigt at lade fare/den menneskelige omgang«. Stenen blev derefter udformet af Einar Utzon Frank«.

I den arkæologiske litteratur er relieffet mig bekendt ikke omtalt.

J. A. Jerichaus samling blev skabt i Rom fra midten af 1840'erne, inspireret af Thorvaldsens samlergerning i begyndelsen af århundredet og omfatter flere hundrede numre: Relieffer, statuefragmenter og portrætter. I *The American Art Review*, 1880 giver Thomas Davidson en meget rosende omtale af Jerichaus samling uden dog at nævne Hørsholmrelieffet. Ved auktionen efter Jerichaus død blev samlingen spredt for alle vinde. Nogle af de betydeligste stykker gik til udlandet, en del indgik i filosofen Claudius Wilkens Samling, og en del endte i Gunnar Sadolins samling i Dragør.

Relieffet, der her afbildes efter en optagelse i Hørsholm i 1959, er af hvid, græsk, muligvis pentelisk marmor (fig. 1). Den største bredde er 79,7 cm, største bevarede højde 79,0 cm. Dybden går fra 8,5 cm til 12,0 cm. Foroven, langs venstre side og den bevarede del af underkanten afsluttes relieffet af en liste. I lavt relief er fremstillet tre personer. Til venstre en stående nøgen ung mand med kappe slået om skulderen. Kappen kommer frem ved højre hofte og med

venstre hånd holder han kappen, der falder ned langs hans venstre ben. Ansigtet er vendt mod kvinden i midten, der med ryggen til ham sidder på et klippefremspring. Kvinden er iført en chiton med ærmer og over den en kappe. Med venstre hånd støtter hun sin hage, albuen hviler på knæet. Kvindens frisure lader hendes øre være frit, medens håret er bundet i en knude i nakken.

Foran det klippeestykke, som kvinden sidder på, ligger en hjort. Til højre står en nøgen ung mand med fremstrakt arm rettet mod kvinden. Han bærer om halsen en kappe, som er fæstet på skulderen med et spænde. Den højre del af figuren er brudt af og mangler. Den unge mands fremstrakte hånd har tre fremadtrakte fingre: Tommel-pegefinger og langemand, mens lillefinger og ringfinger bøjer sammen.

Ud fra reliefpladens format og grove behugning på bagsiden kan man se, at den stammer fra endestykket af en kisteformet romersk sarkofag. I kejsertidens Rom gik man i begyndelsen af 2. årh.e.Kr. bort fra ligbrænding og bisatte de døde i stensarkofager, som almindeligvis var udekorerede. Men der er dog bevaret over 6000 romerske sarkofager med reliefudsmykning. På langsiden eller forsiden af sarkofagerne var mytologisk eller dekorativ udsmykning med en meget stor variation i emnerne. På enderne af sarkofagerne var udsmykningen af mindre kunstnerisk kvalitet, og den tekniske udformning var også langt ringere end på forsiderne. Sarkofagernes bagside var også undertiden udsmykket med ganske lavt relief.

På nogle fragmenter af en sarkofag fra 2. fjerdedel af 3. årh., nu i Det Kunsthistoriske Museum i Budapest,¹ (fig. 2) har figurerne en

1. G. Rodenwaldt, *Jahrb. der deutschen Archäolog. Institut* 67, 1952, s. 31 o.flg. G. Koch & H. Sichtermann, *Römische Sarkophage*, 1982, nr. 380.

Fig. 2. Fragment af romersk sarkofag. Budapest. Kunstmuseet.

Fig. 3. Romersk sarkofag. Jagtscene. Ny Carlsberg Glyptotek.

udformning, der er meget nær Jerichaurelieffets figurer, især når det gælder ansigter og dragter. Denne forbindelse hjælper til en tidsmæssig bestemmelse af Hørsholmrelieffet. Selvom det er af græsk marmor, er det dog ikke nødvendigvis et græsk værksted, der har lavet det. Fra samme tid, midten af 3. årh. e.Kr., ejer Ny Carlsberg Glyptotek en sarkofag med jagtscene erhvervet i Rom 1909. På sarkofagens venstre side er et træ og en tjener med en hund i snor. På højre smalside to tjenere med et net imellem sig² (fig. 3).

Medens det ved hjælp af Budapestrelieffet og Glyptotekets sarkofag falder rimeligt let at datere Hørsholmrelieffet til midten af 3. årh. e.Kr., er det et større problem at give en fortolkning af de tre figurer, som pryder det.

For en ordens skyld må man sige, at hverken Pythia i Delfi (Traps beskrivelse) eller Seneca foran Agrippina (Troels Andersens beskrivelse) har noget at støtte sig på.

De romerske sarkofagers forsider bærer en række emner, der kan samles i grupper som jagt, kæmpende krigere, bryllup, dødemåltid eller mytologiske emner med Achilleus, Adonis, Dionysos, amazoner, havvæsener, muser, eroter osv.

Faste regler for, at sidereliefferne skal følge hovedfremstillingen, har man ikke, men ofte er der dog en sammenhæng; har man derfor bestemt sarkofagforsidens fremstilling, er man bedre stillet ved en fortolkning af endestykkernes relief. En sådan hjælp har vi imidlertid ikke her.

2. Ny Carlsberg Glyptotek kat.nr. 786a (I.N. 2347). Fr. Poulsen, *Cat. of Ancient Sculpture*, 1950, nr. 786a. G. Koch & H. Sichtermann, *op.cit.*, s. 96.

De to unge mænd står som opvartende kavalere på hver side af den siddende kvinde, men de kan dog næppe opfattes som Rosenkrantz og Guildenstern.

De to unge mænd har begge lanser, som de støtter sig til, men er dog forskellige. De kan således ikke være dioskurerne, der altid optræder som identiske.

Relieffets centrale figur er kvinden, som sidder på en klippeblok med en hjort foran sig. Som et emblem er hjorten nøje knyttet til Artemis, og kvindefiguren må opfattes som Artemis, skabt på grundlag af ældre græske forbilleder. Et eksempel på et sådant forbillede er et fragment af et relief i Rom, Museo Nuovo Capitolino no. 1639, fundet på Esquilin i Rom³ (fig. 4). Artemis sidder på en klippe i profil mod venstre med en hjort foran sig. Stillingsmotivet svarer nøje til Hørsholmrelieffet. På de romerske sarkofager kan Artemis være ledsaget af Apollon og Hermes, men kan også optræde med Herakles og forskellige heroer som Otos og Ephialtes, Meleager og Hippolytos. En karakteristisk Hippolytos-fremstilling ses på endestykket til en romersk sarkofag i Pisa, Camposanto⁴ (fig. 5).

En sikker bestemmelse af de unge mænd er ikke mulig, men i stillingsskemaet kan man se, at de begge er sene udformninger af Lysippos' statue af Alexander den Store med lansen, som vi kender fra den hellenistiske bronzestatue, *Termeherskeren* i Nationalmuseet i Rom. En romersk marmortrone fra 3. årh. e.Kr. *Trono di Luni* i To-

Fig. 4. Attisk votivrelief. Artemis. Rom. Museo Nuovo Capitolino.

Fig. 5. Romersk sarkofag. Jagtscene. Pisa. Camposanto.

3. Mustilli, *Museo Mussolini* 86 no. 6 pl. 50 no. 207. Helbig, *Führer durch die öffentl. Samml. klass. Altertümer in Rom*, 4. ed., II nr. 1723. *Lexicon Iconogr. Mythologicae Classicae* II 1 no. 672, s. 672.
4. H. Sichtermann – G. Koch, *Griechische Mythen auf römischen Sarkophagen*, 1975, pl. 56.

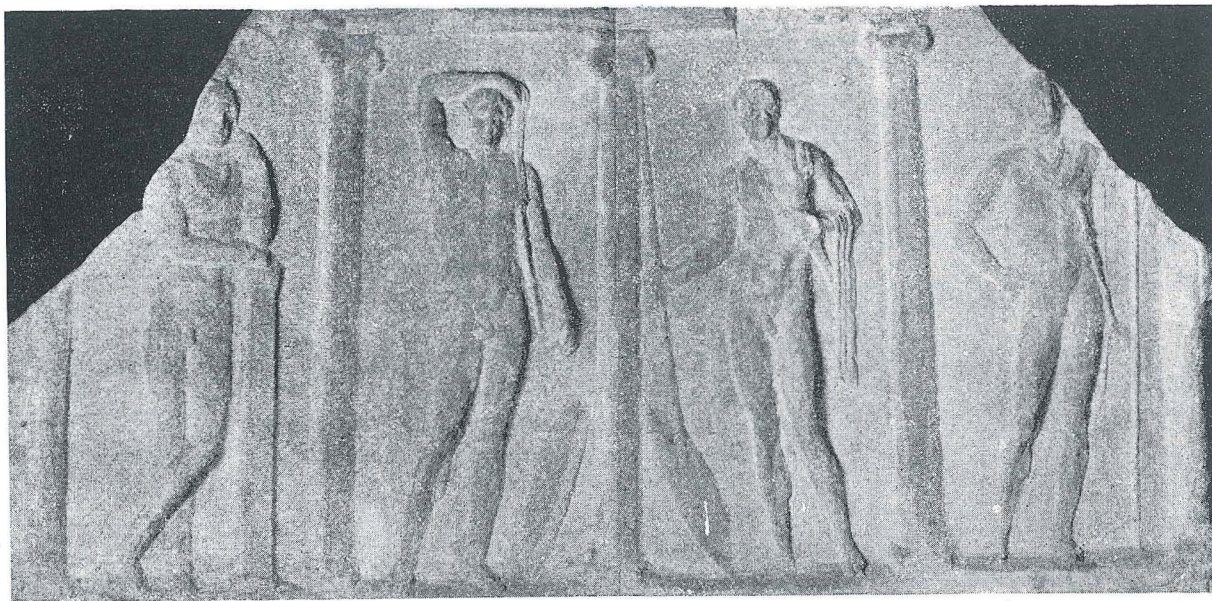

Fig. 6. *Tronen fra Luni*. Torino. Museo di Antichità.

Fig. 7. Gladiatortrelief. München. Die Glyptothek.

rino bærer fire stående nøgne mandsfigurer, hvor specielt den ene giver en klar illustration til »Alexander med lansen«'s efterliv i romersk kunst⁵ (fig. 6).

En detalje i relieffets fremstilling er knyttet til den højre unge mand, hvis fremstrakte hånd har tommelfinger, pegefinger og langemand fremstrakt og lillefinger og ringfinger bøjet sammen. Tre fremstrakte fingre var i antik tid en gestus, der kunne være en ren talegestus knyttet til filosofferne. Man kan på Hørsholmrelieffet opfatte den som tilfældig eller som et udtryk for, at den unge mand henvender sig til Artemis. I romersk tid fik gestusen helbredende betydning; man finder den således på et lægerelief i Berlin, men den kan også have ondtæfværgende mening, som man ser det bl.a. på »Gladiatortrelieffet« i München⁶ (fig. 7).

Thorvaldsen ville have nikket genkendende til denne håndstilling. Han benyttede sig selv af en gammel ondtæfværgende gestus, da hans billede blev »taget« ved A. C. T. Neubourgs daguerreotypioptagelse omkring 1840, (s. 102, fig. 7).

ROSENKRANTZ
OG GULDENSTERN
I HØRSHOLM

5. L. Manino, *Il Trono Lunense «degli Alessandri» nel Museo di Antichità di Torino*, *Rivista dell'Istituto Nazionale d'Archeologia e Storia dell'Arte*, V-VI, 1956-57, s. 137 o.flg., spec. fig. 10 s. 137.
6. C. Weikert *Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst* II 1925, s. 12 fig. 4. ibid, s. 3. Tafel.